

Järjestötoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan lainsäädännölliset esteet

Yleishyödyllisten yhteisöjen
rahoituksen ja toiminnan kehittämisen
parlamentaarinen neuvottelukunta

Juha Viertola

30.9.2025

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen
ohjelman mukaan

aktiivinen ja elinvoimainen
kansalaisyhteiskunta

on keskeinen osa toimivaa demokratiaa.

Selvitys järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan lainsäädännöllisistä esteistä

- Kansalaisjärjestöstrategia 6.6.2024
 - Selvitys osa strategian toimeenpanoa
 - Toimeksianto 06/2024
- Selvityksen materiaali kerätty pääosin 2024
- Selvityshenkilön raportti ja ehdotukset 2025
 - Julkistettu 06/2025

Toimeksiannon mukaan selvityksessä

- kuvataan yhdistyksiä ja säätiöitä sekä niiden vapaaehtoistoimintaa koskevaa voimassa olevaa sääntelyä ja sääntely-ympäristöä sekä
- kartoitetaan, mitä säädöksiä ministeriöt ovat suunnitelleet muutettaviksi hallituskaudella 2023–2027.

Selvityksessä tunnistetaan,

- minkälaisia vaikutuksia voimassa olevilla säädöksillä tai niihin suunniteluilla muutoksilla on yhdistyksille ja säätiöille sekä niiden vapaaehtoistoiminnalle.

Selvityksessä tehdään myös ehdotuksia sääntelyn kehittämiseksi säännöstasolla.

Selvityksen toteutus

- Kartoitettu keskeinen lainsäädäntö ja oikeuskirjallisuus
- Lainsäädäntöhankkeet
 - Hallitusohjelma
 - Lainsäädäntöohjelma
 - Yksittäiset lainsäädäntöhankkeet
 - Muut norminpurkuhankkeet
- Keskustelutilaisuudet ja haastattelut
 - Howspace –keskustelu 10/2024

Selvityshenkilön raportti sisältää

- katsauksen lainsäädäntöön,
- Valtioneuvoston säädösvalmistelua ja kehittämishankkeita
- keskeiset havainnot ja päätelmät sekä
- selvityshenkilön ehdotukset ja suositukset.

Raportin pääpaino on järjestöjä (rekisteröityjä yhdistyksiä) ja niiden vapaaehtoistoimintaa koskevan sääntelyn tarkastelussa ja kehittämisessä.

Keskisiä havaintoja

- Lainsäädännöllisiä esteitä vaikea havaita
 - Pistemäisesti
- Viranomaisohjeet ja –määräykset
 - Lisää sääntelyä rajoittamaan?
- Valtionavustusehdot + muut avustusehdot
 - Valtionavustuslain tarkistaminen
 - Yhdistymisvapauden suojan suhde ehtoihin

Keskeisiä havaintoja

- Järjestö- ja vapaaehtoistoiminta perustuu vapaaseen kansalaistoimintaan, joka määrittelee itsenäisesti ja autonomian mukaisesti kunkin järjestön tarkoituksen, toimintamuodot ja toiminnan tavoitteet.
- Järjestöillä ei lähtökohtaisesti ole lakisääteisiä tehtäviä. Järjestötoimintaan kohdistuvalla normien purkamisella ei tällöin voida vähentää tai keventää järjestöjen tehtäviä.
- Järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa säännellään pääsääntöisesti yleisellä lainsäädännöllä, eikä säännöksiä ole laadittu erityisesti järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa varten.

-
- Lainsäädäntö ei merkittävästi rajoita järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa tai muodosta selkeitä kansalaisosallistumisen esteitä
 - Järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan liittyvien normien purkamisella voitaisiin kuitenkin keventää toiminnan järjestämiseen liittyvän lainsäädännön asettamia velvoitteita
 - Osa järjestötoimintaan ja vapaaehtoistoimintaan liittyvästä hallinnollisesta taakasta perustuu viranomaisten säännöstulkintaan tai harkinnassa oleviin menettelytapoihin

-
- Asiat, jotka koettiin hallinnolliseksi taakaksi tai kansalaistoiminnan esteiksi, koskivat lähinnä eri viranomaisten tulkintoja ja ohjeita.
 - Eniten suoria toiveita tai kehittämis ehdotuksia tuotiin esiin valtionavustusasioissa.
 - Viranomaiskäytäntöjä, valtionavustusten ehtoja ja rajoituksia tai säännösten aiheuttamaa hallinnollista taakkaa pyydettiin vähentämään.
 - Ylimääräisen sääntelyn keventämistä on pidettävä tärkeänä tavoitteena.
 - olisi myös tunnistettava, milloin sääntelyä on tarpeen lisätä hallinnollisen taakan keventämiseksi, jolloin viranomaisen oma harkintavalta hallintomenettelyssä kapenisi

-
- Lainsäädännössä tunnistetaan järjestöjä ja vapaaehtoistoimintaa koskevia erityissäännöksiä
 - Esimerkiksi verolainsäädäntö
 - On mahdollisuuksia säätää järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan tukemiseksi säännöksiä, jotka poikkeavat muiden yhteisömuotojen sääntelystä ja siten, että järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan esteitä puretaan ja järjestöjen hallinnollista taakkaa kevennetään.
 - Pienimuotoista toimintaa voidaan myös säännellä kevennetysti
 - Esimerkiksi arvonnalisäverolaki
 - Vaikutusten arviointi
 - Järjestövaikutusten arvioinnin kehittäminen

Ehdotukset

1. Järjestövaikutusten arvioinnin merkityksen lisääminen
2. Yhdistyslaki
 1. Toimitusjohtaja –toimielin
 2. Yhdistysten fuusio (yhdistyminen)
 3. Hallituksen ´puheenjohtajan asuinpaikkaa koskevan vaatimuksen keventäminen
 4. Pienten (mikroyhdistykset) tilinpidon keventäminen
 5. Kevennetään toiminnantarkastaja –vaatimusta
3. Säätiölaki
 1. Kevennetään lähipiiri -määritelmää

4. Valtionavustukset

1. Yhtenäistetään valtionavustusehtoja ja käytäntöjä
2. Luovutaan kokonaan tai kevennetään AUP –raportin laatimisvelvollisuutta

5. Verotus

1. Laajennetaan lahjoitusten verovähennysoikeutta

6. Julkiset hankinnat

1. Kevennetään hankintayksikön määritelmää

Suosituks

- Yhdistyksen kevyen toimintamallin hyödyntäminen
- Pienimuotoisen yhdistystoiminnan kevennetty sääntely
- Kevennetään tilaisuuksien järjestämiseen vaadittavaa hallintoa ja lupakäytänteitä
- Täsmennetään tilaisuuksien verotulkintoja
- Jatketaan valtionavustuskäytänteiden yhtenäistämistä
- Vapaaehtoistoimintaa osallistuvien työttömyysturvaan liittyvien etuuksien turvaaminen yhtenäisillä tulkintaohjeilla
- Arvioidaan uudelleen yleishallinnollisen lainsäädännön soveltuvuutta julkisia hankintoja koskevan sääntelyn ja saavutettavuusdirektiivin toimeenpanossa
- Ohjataan lainsäädännöllä viranomaisia ja järjestöjä yhteistyöhön

Lainsäädännön luokittelusta

- Yhdistyslaki ja säätiölaki (yhteisöoikeus)
- Tietosuoja ja viestintä
- Kirjanpito ja tilin-/toiminnantarkastus
- Tilaisuudet ja tapahtumat
- Varainhankinta (rahankeräys)
- Työsuhde
- Verotus
- Yleishallinto-oikeus